

La repressió del "Tribunal de Orden Público" a Sabadell

TOP 1963-1977

Glòria Dalmau Pons i Antonio Rodríguez Galián (coordinadors)

Josep Farrés Quesada / Roque Lucas Sánchez / Juan Ignacio Valdivieso Álvarez

FUNDACIÓ
BOSCH I CARDELLACH

Agraïments: Arxiu Històric de Sabadell, Museu d'Història de Sabadell, Associació Catalana d'Expresos Polítics del Franquisme, Martí Marín Corbera, (CEDID), Txema Castiella, Mª Jesús Espuny i Manel Larrosa.

Sabadell, desembre 2021
© d'aquesta edició: Fundació Bosch i Cardellach
© dels textos: els seus autors
Dipòsit Legal: B 20073-2021
ISBN: 978-84-95113-44-3
Correcció lingüística: Josep Lluís Sáez
Producció: Via Gràfica, SL

Foto coberta: Comissaria de la Policia Nacional a la Rambla de Sabadell, dècada de 1970. (Autor desconegut / AHS).

sumari

5	Presentació
7	1. La dictadura a partir dels seixanta
10	2. Lluita i repressió a Sabadell
14	3. La creació del Tribunal de Orden Público (TOP)
16	4. Les persones de Sabadell processades pel TOP
17	4.1. Els anys amb més sentències
18	4.2. Les edats dels processats
18	4.3. La procedència
19	4.4. Els barris on vivien
20	4.5. Les professions en el moment de la seva detenció
22	4.6. L'afiliació política que consta en les sentències
23	4.7. Els delictes pels quals van ser processats
24	4.8. Absolució o condemna
28	4.9. Els advocats defensors
31	5. Resum d'onze sentències
40	6. La lluita per l'amnistia i la dissolució del TOP
42	7. La memòria històrica
43	8. Relació de persones residents a Sabadell processades pel TOP

Presentació

Aquest text sobre la repressió del Tribunal de Orden Público a Sabadell durant els anys 1963-1977 té per objectiu donar a conèixer, especialment a les noves generacions, un dels elements repressors que va utilitzar el franquisme en contra dels moviments opositors.

Es tracta d'una col·laboració entre la Fundació Bosch i Cardellach i Comissions Obreres de Sabadell per tal de contribuir a la recuperació de la Memòria Històrica de la Ciutat i fomentar el coneixement i la divulgació d'un aspecte important de la història de Sabadell, amb voluntat també de reconèixer i retre homenatge al conjunt de les persones represaliades per la dictadura, en particular les processades pel Tribunal de Orden Público (TOP).

La repressió durant la dictadura intentava eliminar qualsevol forma d'oposició al règim franquista. Una repressió present a tots els àmbits de la societat i que, al llarg dels quaranta anys de dictadura, va prendre diferents formes segons el moment. La repressió més sanguinària i arbitrària va ser durant la immediata postguerra, amb protagonisme de la justícia militar i els consells de guerra. La necessitat d'un cert reconeixement internacional, unit a l'increment de la mobilització opositora, va portar el règim a un intent de maquillar i normalitzar els processos judicials, sense perdre el caràcter repressiu que tenien.

Amb aquest propòsit es crea, el desembre del 1963, el TOP, que substituirà de manera parcial els tribunals militars amb la voluntat de jutjar qualsevol alteració de l'ordre públic i, en especial, els anomenats delictes polítics (reunió, manifestació, associació il·lícita, propaganda il·legal...).

Aquest estudi no hauria estat possible sense el treball pioner que sobre el TOP ha fet Juan José del Àguila en la seva obra *El TOP. La represión de la libertad (1963-1977)* (segona edició). També ha estat imprescindible tant la informació aportada pel treball, coordinat per Javier Tébar, en el marc de la Fundació Cipriano García de CCOO, sobre el TOP a Catalunya: *TOPCAT 1963-1977. L'antifranquisme català davant el Tribunal de Orden Público*, com el llibre editat per Javier Tébar *Resistencia Ordinaria. La militancia y el antifranquismo catalán ante el Tribunal de Orden Público (1963-1977)*. Les dues primeres publicacions van donar a conèixer el llistat de les persones sentenciades pel TOP, el primer a l'Estat espanyol i el segon a Catalunya.

◀ 1976. *Església de Ca n'Oriac, durant la Vaga del Metall. Sabadell.*
(Autor: Andreu Segura / AHS).

Les sentències del TOP no representen ni la totalitat ni la complexitat de la repressió franquista, però la seva anàlisi ens permet aproximar-nos a qui eren les persones represaliades i com era la militància antifranquista a Sabadell els darrers anys de la dictadura.

Sobre la repressió durant el franquisme a Sabadell s'han publicat estudis i també s'han recollit testimonis en història oral d'on hem tret algunes de les informacions que ens han permès explicar el context d'aquest període.

Aquest treball vol donar a conèixer quina va ser la repressió del TOP contra els sabadellencs i sabadellenques en el període entre 1963 i 1977.

1. La dictadura a partir dels seixanta

No és possible entendre el que va ser el TOP sense conèixer el context polític i social de l'època. Després de la Guerra Civil, originada pel cop d'estat militar contra el govern legítim i democràtic de la República, la dictadura de Franco va portar a terme una repressió brutal. Aquesta repressió va ser física, amb presó, tortures i assassinats de milers de persones, però també va ser política i social amb la voluntat d'acabar amb qualsevol tipus de dissidència.

Un dels principals objectius del règim, com de tota dictadura, va ser el control de la població, per la qual cosa va prohibir qualsevol acte de protesta. Tots els drets en què es basa una societat democràtica van ser prohibits i fortament penalitzats, primer per la justícia militar i després pel TOP. Vagues, manifestacions, reunions, associacions, la propaganda contrària al règim, cançons o llibres... tot era susceptible de l'acció dels aparells de repressió franquista.

A principis de la dècada dels cinquanta, alguns fets com el Concordat amb el Vaticà o l'acord amb els EUA per a la instal·lació de les bases militars van significar l'inici d'una nova fase política del règim i un reconeixement internacional que va culminar amb l'entrada d'Espanya a l'ONU l'any 1955.

Després d'un llarg període de postguerra, caracteritzat en el pla econòmic per una economia tancada, el Pla d'Estabilització del 1959 i els posteriors Plans de desenvolupament van representar el final de l'autarquia i la incorporació parcial a l'economia oberta de mercat, afavorint l'entrada de capital estranger. Aquest fet va comportar que durant la dècada dels seixanta es produïssin grans canvis econòmics que a la vegada van provocar transformacions socials deixant enrere els anys de postguerra i misèria.

Una de les principals conseqüències d'aquests canvis va ser la gran migració que es va produir des de les zones rurals a les zones urbanes més industrialitzades de l'Estat. Quasi un milió de persones van emigrar cap a Catalunya entre 1950 i 1970. Va ser també en aquest moment quan va sorgir una nova classe mitjana vinculada a quadres tècnics i professions liberals.

En aquest nou context econòmic i social, amb una societat que estava vivint un canvi profund, la contestació social va anar creixent de forma ininterrompuda des de principis dels anys seixanta, principalment la mobilització dels treballadors. Les Comissions Obreres van sorgir l'any 1962 i es van consolidar aprofitant l'intent aperturista del règim, i van significar una innovadora experiència d'organització

dels treballadors que va permetre avenços en la negociació col·lectiva, la millora de les condicions laborals i la consecució d'uns espais de representació aprofitant les eleccions sindicals del 1963 i 1966. Les Comissions Obreres van suposar una novetat en el desafiament polític al règim, fins al punt d'esdevenir la principal amenaça a què es va enfrontar.

La repressió de les mobilitzacions obreres va ser molt dura. Al marge de la repressió laboral (en forma d'acomiadaments), l'actuació policial va comportar detencions, empresonaments i, fins i tot, morts com la d'Antonio Ruiz Villalba, l'octubre del 1971, quan la policia va entrar de forma violenta a la SEAT, o la de Manuel Fernández Márquez, l'abril del 1973, en dissoldre una concentració a les obres de la tèrmica de Sant Adrià del Besòs.

Manifestació d'un grup de dones pel mercat central en motiu de la pujada del preu del pa. Sabadell, entre gener i febrer del 1976. (Autor desconegut / AHS).

Durant aquells anys seixanta les actituds contràries al règim començaven a multiplicar-se, més enllà de l'àmbit obrer. Destaca la mobilització dels estudiants universitaris, que va comportar la derrota de la dictadura en la batalla de les idees. Aquest activisme, protagonitzat per estudiants vinculats a la nova oposició democràtica, va culminar amb la constitució del Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona el març del 1966 als Caputxins de Sarrià.

Entre els partits de l'oposició antifranquista va tenir un paper destacat el Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), tant per la seva presència en el moviment obrer i els moviments socials, com per la seva iniciativa política i unitària. També eren actives altres organitzacions com el Front Obrer Català (FOC), el Moviment Socialista de Catalunya (MSC) i, des de finals dels anys seixanta, els partits de l'esquerra revolucionària com el Partit Comunista d'Espanya (i) –més tard, Partido del Trabajo de España (PTE)–, l'Organització Revolucionària del Treball (ORT), Bandera Roja (BR), el Moviment Comunista de Catalunya (MCC), la Lliga Comunista Revolucionària (LCR) o el Partit Comunista d'Espanya (m-l) i, des de l'àmbit del nacionalisme més radical, el Front Nacional de Catalunya (FNC) i el Partit Socialista d'Alliberament Nacional (PSAN).

A la lluita del moviment obrer i estudiantil s'incorporarà a finals dels seixanta un nou front: el moviment popular que articularà, a través de les associacions de veïns, la mobilització per dignificar la vida als barris de les nostres ciutats. A Catalunya tindrà protagonisme el sector cultural i associatiu, no només per la seva implicació en la lluita per la democràcia, sinó també per guanyar espais de llibertat amb la seva acció. La Nova Cançó Catalana va ser una expressió més d'aquest àmbit de resistència cultural.

Va ser molt important, per al desenvolupament de l'oposició unitària contra el franquisme a Catalunya, la creació de l'Assemblea de Catalunya el novembre del 1971. Es tractava d'una plataforma integrada per l'oposició democràtica catalana on eren presents partits polítics, organitzacions obreres, entitats veïnals i altres grups com, per exemple, col·legis professionals. Aquesta Assemblea va ser capaç d'articular el moviment opositor a la dictadura a Catalunya amb el programa de "Llibertat, Amnistia i Estatut d'Autonomia". A Catalunya, el fet nacional serà assumit pel conjunt de l'oposició (partits polítics, sindicats i moviments socials) com una part indestriable d'una democràcia plena.

2. Lluita i repressió a Sabadell

La recessió en el període de l'autarquia franquista no va ser per a Sabadell una etapa tan dura com per a altres llocs d'Espanya. Tot i això, el PIB anterior a la guerra no es recuperà fins al 1952 a causa de les limitacions de subministraments de primeres matèries i recursos energètics, entre altres factors.

El major creixement econòmic de meitat dels seixanta i començaments dels setanta va suposar un gran impacte que va canviar la configuració de la ciutat com a centre industrial. Juntament amb la indústria tèxtil, creix la indústria metal·lúrgica, primer com a sector auxiliar del tèxtil i després vinculada al desenvolupament de l'economia espanyola i a la generalització dels béns de consum (electrodomèstics, automòbils...), com també la de la construcció.

Paral·lelament a aquest creixement econòmic, es produeixen les migracions camp-ciutat, que tenen un fort impacte demogràfic a Sabadell. Entre 1950 i 1960 la ciutat passa de tenir 59.494 habitants a 105.152. L'any 1970 ja són 158.287 i arriben als 182.926 habitants el 1975¹. En només 25 anys, la població s'havia triplicat.

La immigració que hi arriba, procedent sobretot del sud peninsular, es va instal·lar als suburbis de la perifèria de la ciutat, uns barris que no havien estat planificats i on la manca d'equipaments era absoluta.

La repressió del règim franquista a Sabadell durant les dècades dels seixanta i setanta es va concretar en dues estratègies que es complementaven. D'una banda, la repressió laboral, amb represàlies i, sobretot, l'acomiadament de dirigents obrers, enllaços sindicals i treballadors que van participar en vagues i protestes. De l'altra, la repressió policial i judicial, mitjançant la persecució, detenció i processament dels militants dels partits clandestins i, de manera especial, dels dirigents de CCOO.

El desenvolupament econòmic, lligat a la Llei de Convenis del 1958, va possibilitar reivindicacions de millores salarials que van comportar protestes importants. Amb el suport del PSUC i les Comissions Obreres de Barcelona, la participació i el recolzament de l'Hermandad Obrera de Acción Católica (HOAC) i la Joventut Obrera Cristiana (JOC), després d'una assemblea fracassada al camp d'aviació

---

¹ Dades de població de l'Anuari estadístic de Sabadell 2017. Ajuntament de Sabadell.

de Sabadell, el 23 d'octubre de 1966 es constitueixen les Comissions Obreres de Sabadell i amb posterioritat es constituirà la seva Coordinadora.

El moviment obrer de Sabadell dels anys setanta va guanyar força amb la incorporació, a més dels obrers del tèxtil, dels de la metal·lúrgia o la construcció, de nous sectors com la sanitat, l'educació, els transports o la banca, la qual cosa mostra que l'oposició a la dictadura ja era generalitzada.

Cal destacar el conflicte que, l'any 1971, es va iniciar a la fàbrica tèxtil Estruch i que va generar la solidaritat d'altres empreses tèxtils de la ciutat, cosa que significava el trencament de la pau social que caracteritzava aquest sector, cada vegada més en crisi.

Els conflictes obrers es van multiplicar a partir del 1972. Destaquen les lluites de fàbriques com la Unitat Hermètica (UH) i ASEA/CES en el sector del metall i la vaga del 1973 del sector de la construcció que va contribuir a popularitzar les demandes del moviment obrer a Sabadell.

Concentració i assemblea de treballadors a les pistes d'atletisme de Sant Oleguer durant la vaga general. Sabadell, 26 de febrer del 1976. (Autor: Xavier Vinader Sánchez / AHS).

El 1974 va ser un any de molts conflictes: Fictex, Fytisa o la fàbrica tèxtil Estruch, així com les vagues del mes de març del ram de l'aigua del sector tèxtil. Però seran els conflictes per a la negociació del conveni col·lectiu comarcal del metall els més importants, que fins i tot es van estendre a sectors d'arts gràfiques, ensenyament i sanitat.

L'any 1975, als conflictes de la Unitat Hermètica i Estampacions Sabadell, s'hi afegiren Clima Roca, Artes Jaeger o Fytisa, que tindran una gran repercussió ciutadana. A finals d'aquest any, amb l'inici de l'elaboració de les plataformes de convenis es produeix un augment de la conflictivitat laboral que desembocarà en la Vaga General del 1976.

Aquest increment de les reivindicacions i les protestes, i el major grau d'incidència de les organitzacions clandestines, van provocar una major repressió antifranquista a Sabadell. L'organització més perseguida van ser les CCOO, amb l'empresonament de la seva coordinadora local i detencions en convocatòries del Primer de Maig, en vagues i assemblees. A la ciutat també es produiran detencions en les mobilitzacions solidàries de protesta en contra del Procés de Burgos, del procés 1001 o de la condemna per l'assassinat del treballador de la construcció de la tèrmica de Sant Adrià del Besòs. La Brigada Político-Social (BPS) perseguirà i detindrà nombrosos militants de partits polítics; el PSUC i el PCE (m-l) seran els que en van patir més.

El moviment veïnal sorgeix a mitjans dels anys cinquanta al voltant de les parròquies i els centres socials impulsats per Càritas. En el moviment juvenil, durant els anys seixanta conflueixen joves catòlics i joves amb ideologia d'esquerra. Aquest moviment va néixer als barris perifèrics i molt vinculat al moviment obrer i a CCOO.

L'any 1970 van sorgir diversos conflictes que van marcar el futur de les mobilitzacions veïnals a Sabadell: la lluita dels barris de l'Obra Sindical del Hogar (OSH), la millora del transport públic i la protesta contra la pujada de preus dels bitllets i les reclamacions per a la pavimentació dels carrers. L'any 1972 s'afegeix un nou conflicte: el de la Gran Via, que significarà el naixement de noves associacions i la coordinació entre totes elles en haver de presentar impugnacions contra el projecte i les contribucions especials que es demanaven als veïns per a la seva construcció. Aquest moviment culminarà amb la creació el 1975 de la Federació d'Associacions de Veïns.

Cal destacar també durant aquests anys la tasca important que van realitzar les assistents socials de barri (promogudes per Càritas) que, donant suport als veïns, mantenien una actitud reivindicativa que va provocar el seu acomiadament l'any 1972.

Sabadell arriba el 1975 amb una mobilització i politització creixent i molt generalitzada que és obrera i veïnal, però que ja té un marcat caràcter ciutadà i d'oposició política.

Una ciutat que articularà un fort moviment cívic i cultural d'oposició al règim. Entitats com l'Escola de Formació Sindical, la Cooperativa Sabadellenca, Òmnium Cultural, l'Acadèmia de Belles Arts, algunes escoles dels CEPEC (Col·lectiu d'Escoles per l'Escola Pública Catalana), la revista *Can Oriach* i la revista *TS (Terrassa-Sabadell)* en són exemples concrets.

L'any 1974 es constituirà l'Assemblea Democràtica de Sabadell. Tres-centes persones al bosc de Togores en representació d'un ampli ventall polític i ciutadà aprovaran el manifest fundacional. Poques setmanes abans s'havia produït a l'escola de les Escolàpies del carrer de Sant Josep la detenció de la Comissió Permanent de l'Assemblea de Catalunya.

El 1976 va tenir lloc la Vaga General política, que serà la gran expressió de maduresa de les forces antifranquistes de Sabadell en el procés cap a la democràcia.

3. La creació del Tribunal de Orden Público (TOP)

Amb l'inici del nou context polític, econòmic i social dels anys seixanta, el 2 de desembre de 1963 es crea el TOP amb l'objectiu de mantenir la repressió per frenar l'increment de la protesta social i política a la vegada que es buscava millorar la imatge del règim franquista. Es tractava d'una operació de maquillatge per donar una major percepció de legalitat, després del desprestigi internacional que van suposar per al règim els consells de guerra contra els miners asturians detinguts en les vagues del 1962 i el consell de guerra i execució del dirigent comunista Julián Grimau l'abril del 1963.

Per això el TOP era una jurisdicció especial que buscava substituir els tribunals militars i tenia per objectiu jutjar els delictes que anomenaven "alteració de l'orden público" com les reunions, manifestacions, associacions il·lícites, propaganda il·legal, etc. Els tribunals militars van continuar existint com a instruments de repressió política però centrats ara en aquells delictes en els quals es considerava que s'havien realitzat actes violents en contra del règim, com va ser el cas del procés de Burgos del 1970.

El Tribunal de Orden Público estava format per un president, dos magistrats i els fiscals, tots ells nomenats pel ministre de Justícia. El Govern tenia la facultat de traslladar o destituir els seus membres, que havien de jurar fidelitat a Franco i a les Lleis Fonamentals.

La Brigada Político-Social (BPS), policia política, tenia un paper fonamental en l'aparell repressor del règim franquista i en el funcionament del TOP ja que podia detenir preventivament en dependències policials i era l'encarregada de realitzar l'atestat policial, a través dels interrogatoris, peça cabdal per a la instrucció del sumari. En aquestes actuacions de la BPS la tortura era present de manera sistemàtica. Els maltractaments físics i psicològics a les dependències de la policia eren tan habituals que el fet de passar a disposició judicial –i, fins i tot, l'ingrés a la presó– era viscut com un alliberament ja que significava el final dels interrogatoris. La informació que la policia obtenia per mitjà del maltractament psicològic i la tortura era considerada pel TOP com una prova contra la persona encausada.

A Sabadell, la comissaria on portaven els detinguts estava situada a la Rambla cantonada amb el carrer de Sant Pere; allà hi havia el calabós i també les habitacions on interrogaven els detinguts.

La repressió franquista durant aquests anys va anar molt més enllà del TOP i les seves sentències no ens donen la magnitud i complexitat de la repressió durant aquest període. Amb l'anàlisi de les sentències tenim una aproximació sobre les persones i els grups que mostraven una actitud més activa contra el règim franquista. També coneixem alguns trets de les persones represaliades i una mínima categorització de la seva militància durant els darrers anys del franquisme.

Al llarg dels 13 anys d'activitat del TOP es van dictar 3.884 sentències,² de les quals 1.800 a persones de Catalunya.³ El 74% de totes les sentències van ser condemnatòries.⁴

1 de novembre de 1968. Presa de possessió de José Francisco Mateu Canovés com a president del TOP. Madrid. (EFE / Foto cedida per l'Arxiu Històric de Comissions Obreres de Catalunya).

² Juan José DEL ÁGUILA. *El TOP. La represión de la libertad (1963-1977)*, Madrid, Fundación Abogados de Atocha/Ministerio de la Presidencia, 2020 (2a edició ampliada), p. 232.

³ Javier TÉBAR (coord.), José Fernando MOTA i Nadia VARO. *TOPCAT 1963-1977. L'antifranquisme català davant el Tribunal de Orden Público*. Barcelona, 2010, p. 9.

⁴ Juan José DEL ÁGUILA. *El TOP. La represión de la libertad (1963-1977)*, p. 232.

4. Les persones de Sabadell processades pel TOP

Les sentències del TOP són el darrer acte del procés que comença amb les detencions dels inculpats per part dels membres de la Brigada Político-Social (BPS) de la policia.

Una vegada els detinguts eren interrogats, passaven a disposició del jutjat que decidia si quedaven en llibertat o ingressaven en presó preventiva. La BPS va detenir moltes persones, però no totes van acabar en un judici en el TOP.

Totes les sentències tenien la mateixa estructura i continguts. Estaven numerades i en primer lloc trobàvem els noms dels membres que componien el tribunal: president i dos magistrats. Després detallaven el nom dels processats, dels seus pares, la professió, el lloc de naixement i de residència. Es feia constar si havien estat condemnats amb anterioritat i, si es donava el cas, el temps que havien estat en presó preventiva. Finalment, recollien el nom del procurador i de l'advocat defensor. Una vegada havia citat tots els implicats, a la sentència es feia una exposició dels fets en diversos apartats segons l'extensió. La sentència finalitzava amb el redactat en el qual es dictaminava l'absolució o la condemna dels processats i, si aquest era el cas, el temps de condemna i/o la quantia de les multes.

A partir de les sentències del TOP contra persones que vivien a Sabadell quan els van detenir, i amb la informació que aquestes donen, s'ha pogut fer aquest estudi. Com hem dit abans, les sentències amb què hem treballat són les de les persones que figuren en la segona edició ampliada del llibre de Juan José del Àguila *El TOP. La represión de la libertad (1963-1977)*.

El TOP va dictar 50 sentències en què va processar 134 persones de Sabadell (115 homes i 19 dones).⁵ Hi ha 12 persones (11 homes i 1 dona) que van ser processades més d'una vegada, en concret dues d'elles ho van ser quatre vegades i la resta, dues. És per aquest motiu que, en els apartats referits a l'edat dels processats, la procedència, els barris on vivien i les professions que tenien, les dades recollides són de 134 persones, mentre que en els apartats relatius a delictes, condemnes i afiliació política les dades fan referència a totes les vegades que les persones van ser processades (150).

---

⁵ Dades extretes de la informació aportada per Juan José DEL ÀGUILA sobre els processos del TOP a Sabadell.

Cada sentència podia incloure una o varies persones. En 30 de les sentències dictades contra persones residents a Sabadell, hi ha més d'una persona processada. En una d'elles són processades fins a 19 persones.

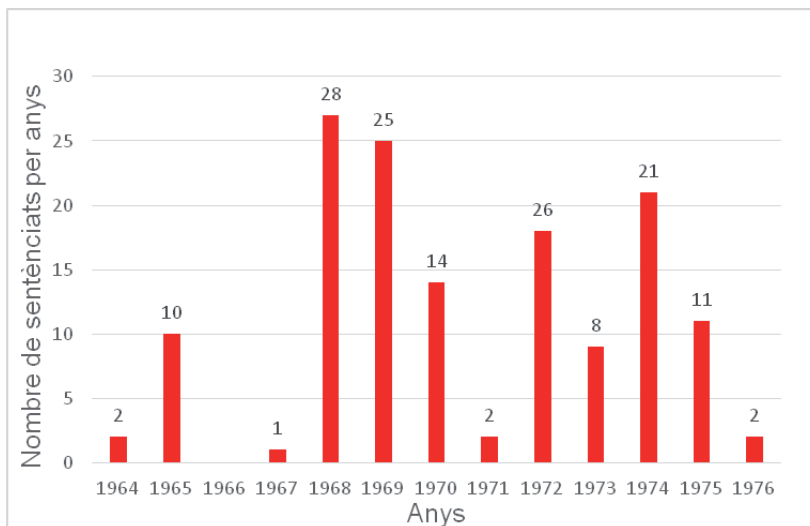
De les 50 sentències, 42 van ser per delictes polítics i 8 per delictes comuns. En el treball s'han tingut en compte totes les sentències.

4.1. Els anys amb més sentències

Entre els anys 1964 i 1976 el TOP va condemnar o absoldre 134 persones residents a Sabadell. Dotze persones van ser processades més d'una ocasió, per la qual cosa el nombre total de sentenciats és de 150.

Com s'ha dit abans, el TOP va estar vigent des del 1963 fins al 1977, tot i que la primera sentència, en el cas de Sabadell, va ser l'any 1964 i la darrera el 1976. Durant aquests anys, hi va haver dos períodes en els quals es van dictar la major part de sentències: els anys 1968-69 i 1972 i 1974. Si ho comparem amb les dades del llibre de Juan José del Àguila, a l'Estat espanyol els anys amb més sentències van ser 1969-70 i 1974-75.

Gràfic 1. Relació entre sentències i anys (1964-1976)

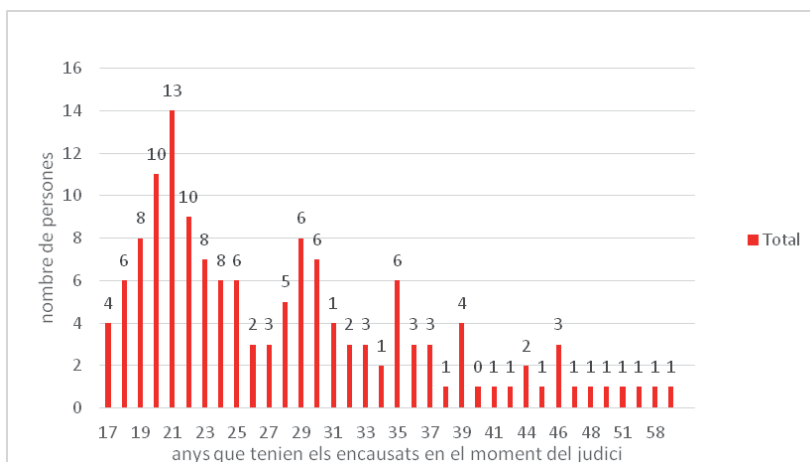

4.2. Les edats dels processats

El 50% de les persones sentenciades tenia menys de 25 anys. Aquest percentatge és molt semblant al de tot l'Estat. Majoritàriament es tractava d'una població jove i masculina. De les 19 dones represaliades pel TOP, 16 tenien entre 18 i 26 anys en el moment de la sentència. La joventut va esdevenir un símbol de la nova generació de lluitadors antifranquistes que suposava una ruptura generacional en la militància contra la dictadura.

En el quadre es representa l'edat de les 134 persones processades. En el cas d'aquelles persones jutjades més d'una vegada només s'ha inclòs l'edat que tenien la primera vegada que els van jutjar.

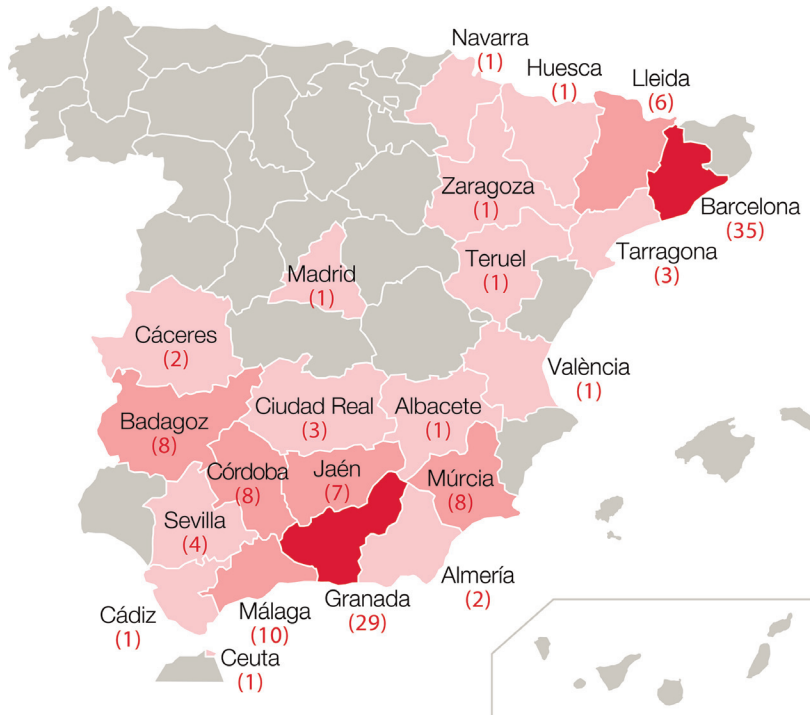
Gràfic 2. Edat dels processats en el moment del judici

4.3. La procedència

En les sentències consta la dada del lloc de naixement de cadascuna de les persones. El 67,2% dels processats i processades havia nascut fora de Catalunya: el 45,5% van néixer a Andalusia, gairebé la meitat a la província de Granada; el 7,4% a Extremadura, i el 5,9% a Múrcia. També es va produir una migració interna a Catalunya, rebent Sabadell població d'altres municipis. Ho podem veure en el mapa que es mostra a continuació. De les 35 persones nascudes a la província de Barcelona, 20 van néixer a Sabadell.

Mapa 1. Mapa que indica el nombre de persones que van néixer a cada província

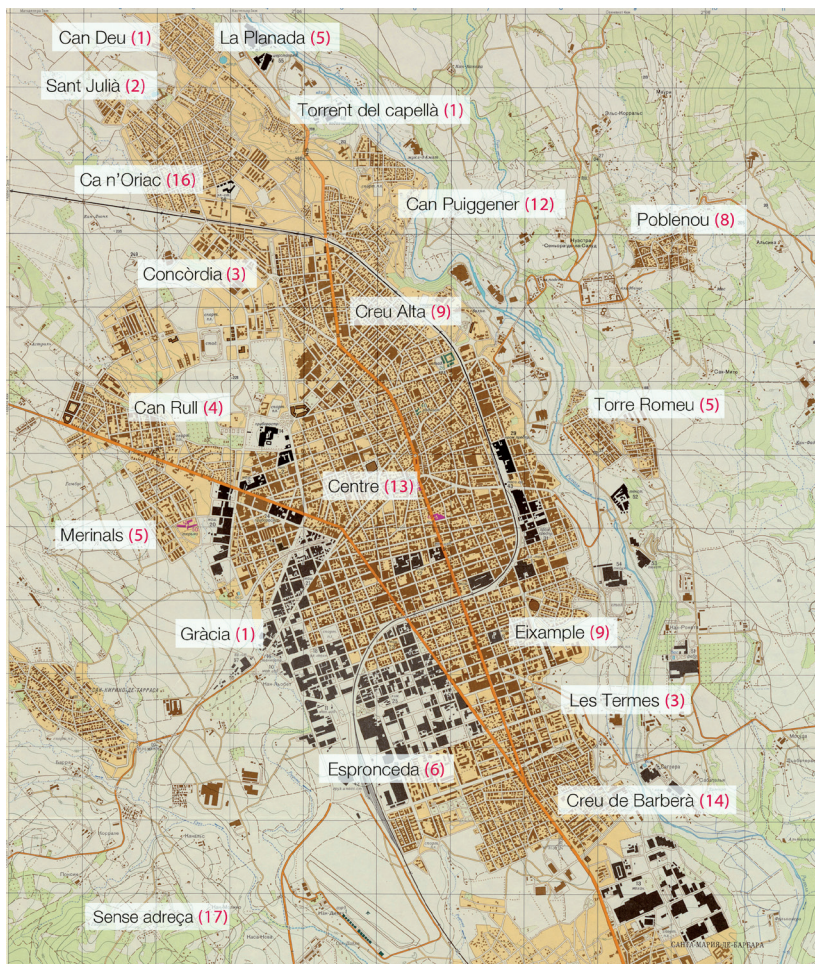

Mapa elaborat per M. Larrosa amb les dades de les sentències del TOP a persones residents a Sabadell.

4.4. Els barris on vivien

En el següent mapa hi ha distribuïts per barris on vivien les 134 persones processades. La majoria, el 76,2%, vivien als barris obrers de la ciutat. Un 27,6% entre Ca n'Oriac, Can Deu, Sant Julià, la Planada, Can Puiggener i el Torrent del Capellà. Un 17,1% entre la Creu de Barberà, Espronceda i les Termes. Un 5,9% al Poblenuou, un 3,7% a Torre-romeu i un 6,7% entre Can Rull i Merinals. Només el 23,8% vivien entre els barris del Centre, Gràcia, Creu Alta i l'Eixample.

Mapa 2. Mapa de Sabadell amb el nombre de persones processades pel TOP residents a cada barri

Mapa elaborat per M. Larrosa (base fotogràfica de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya) amb les dades de les sentències del TOP a persones residents a Sabadell.

4.5. Les professions en el moment de la seva detenció

En les sentències consten les professions o oficis que realitzaven els processats en el moment de la seva detenció. El detall es pot veure en el quadre 1. Hem agrupat les professions, que eren molt diverses, de la mateixa manera que s'ha fet en el llibre de Juan José del Àguila per tal de poder comparar-les. El 54% eren obrers de diferents sectors, gairebé el mateix percentatge que a l'Estat espanyol. Destaquen els 38 obrers del metall i els 14 del tèxtil. També es pot veure que hi ha 11 estudiants i altres professions potser menys relacionades amb les mobilitzacions.

Cal destacar els tres religiosos que també van ser processats i sentenciats pel TOP. Una part de l'església estava al costat de les mobilitzacions i en contra del règim dictatorial; eren els anomenats capellans obrers.

Pel que fa al nombre d'estudiants, el percentatge (un 8,2%) és inferior al de l'Estat espanyol (22%); en canvi, coincideix amb el fet que a tots els detenen a partir del 1968.⁶

Quadre 1. Les professions de les persones residents a Sabadell que consten en les sentències

Professions	Persones
Obrers	73
Tècnics	18
Estudiants	11
Comerciants i empresaris	8
Empleats	7
Administratius	6
Llicenciats i enginyers	4
Altres	3
Religiosos	3
Treballadors del camp	1
	134

⁶ Juan José DEL ÀGUILA. *El TOP. La represión de la libertad (1963-1977)*, p. 226.

Cosidores de peces de la fàbrica tèxtil Marcet S.A. Sabadell, dècada 1950-1960. (Fotos Duran/ AHS).

4.6. L'afiliació política que consta en les sentències

Les sentències ens donen molta informació sobre el paper que a Sabadell van tenir alguns partits polítics i el moviment de les CCOO.

De les 50 sentències, n'hi ha 28 que especifiquen l'organització política dels processats, la resta jutgen els presumptes delictes sense indicar si pertanyien a alguna organització. De les sentències que descriuen les persones afiliades a CCOO no es desprèn si també tenien una militància en algun partit polític.

En el quadre següent es pot veure com el major nombre de persones sentenciades pertanyien a CCOO, seguides per les que militaven en el PCE (m-l) i el PSUC.

Vuit de les sentències eren per delictes comuns (tinença il·lícita d'armes, furt).

Quadre 2. Afiliació política de les persones residents a Sabadell processades pel TOP

Sentències	Afiliació	Persones processades
14	CCOO	67
6	PCE (m-l)	15
3	PSUC-JCC	11
1	LCR	1
1	PCE (i)	1
1	UDC	1
1	MCC	1
1	CNT	1
14	Sense afiliació	42
8	Delinqüents comuns	10
50		150

4.7. Els delictes pels quals van ser processats

Igual que a la resta de l'Estat, també en el cas de Sabadell els delictes polítics van ser majoritaris (90,6%) en les sentències del TOP. Tots corresponien a delictes que avui formen part dels drets democràtics. A continuació s'expliquen els fets que s'inclouen en cada delicte i entre parèntesis hi ha el percentatge de cadascun d'ells respecte al total de les sentències dictades.

El delicte de reunió o manifestació no pacífica (47,3%) s'aplicava a qualsevol reunió o concentració amb un nombre superior a 20 persones. Quan es tractava d'una concentració que acabava en moviment, era una manifestació.

El delicte d'associació il·lícita (28,6%) estava relacionat amb l'acusació de pertinença a una organització política il·legal.

El delicte de propaganda il·legal (11,3%) es referia a la distribució al carrer o a les cases de fulletons en contra del règim franquista i en un cas concret la publicació de material de l'església evangèlica. També s'hi inclouen les pintades que es feien a façanes, tanques...

En el delicte d'armes, explosius i terrorisme (6,7%) estaven inclosos també els delictes comuns. Les persones sentenciades per aquest concepte tenien a veure totes elles amb el delicte de tinença il·lícita d'armes i en dos dels casos els

processats van ser condemnats amb anterioritat per robatori. Dels acusats per tinença d'armes, únicament un cas no va ser jutjat per un delictes comú, sinó per ser membre de la Confederació Nacional del Treball (CNT).

Les sentències de desordres públics (4%) incloïen fets molts variats, des d'escriuïssar persones, alterar les classes d'un centre, fer malbé objectes de la via pública, interrompre el trànsit...

La sentència que condemna per "delictes contra el cap d'estat" (0,7%) va ser per insultar "la màxima autoritat" en un local públic.

La sentència contra un acusat d'insults i resistència a l'autoritat (0,7%) es va dictar pel fet d'escopir a un agent de l'autoritat.

4.8. Absolució o condemna

La varietat de causes i condemnes del TOP és una mostra significativa de la seva naturalesa repressora. En els judicis, les possibles condemnes a les quals s'exposaven les persones sentenciades anaven des de l'absolució fins a la presó major. En el cas de Sabadell, de les 150 persones processades:

- Quaranta-dues van ser **absoltes**.
- Nou van ser condemnades per **una falta** que els va comportar una multa entre 5.000 i 20.000 pessetes.
- Quaranta-dues van ser condemnades a **arrest major**, entre un mínim de dos i un màxim de sis mesos.
- Cinquanta-cinc ho van ser a **presó menor**, entre un mínim de sis mesos i un màxim de cinc anys i sis mesos.
- Dues persones van ser condemnades a **presó major**:
  - Una a deu anys i un dia per tinença il·lícita d'armes. Es tractava d'una persona ja condemnada abans per robatori.
  - La segona va ser a conseqüència de la suma de dues condemnes a un membre de la CNT: una de tres anys per associació il·lícita i una altra de set anys per "dipòsit d'armes".

Quadre 3. Condemnes dictades contra els processats pel TOP residents a Sabadell

Sentències	Homes	Dones	Total	%
Absolt/a	35	7	42	28%
Falta que comporta multa	8	1	9	6%
Arrest major	35	7	42	28%
Presó menor	50	5	55	37%
Presó major	2		2	1%
TOTAL	130	20	150	100%

La proporció de dones processades pel TOP a l'Estat espanyol va ser d'un 8,8% i la de Sabadell, d'un 13,2%.

Moltes detencions acabaven en presó preventiva, que s'aplicava als detinguts abans que els haguessin jutjat. En el cas de Sabadell, la major part de vegades, els detinguts acabaven a la presó, de les cent cinquanta persones sentenciades, cent trenta-tres van acabar en presó preventiva (89%). D'aquestes, una vegada realitzat el judici se'n van absoldre vint-i-vuit.

Sis persones es van declarar en rebel·lia, tres d'elles eren dones. Es declarava en rebel·lia aquella persona que no s'havia presentat a l'acte judicial al qual se l'havia requerit.

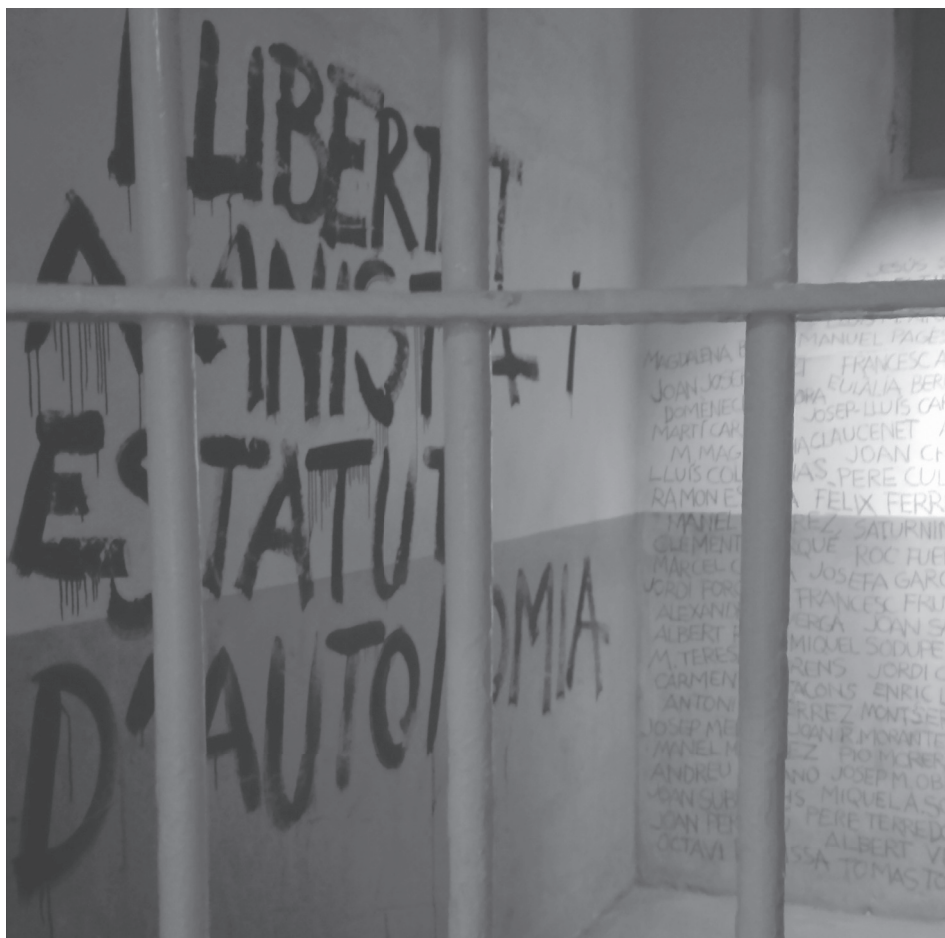
Quadre 4. Relació entre delictes i sentències

	Absolts	Multes	Arrest major	Presó menor	Presó major	Total	%
Reunió o manifestació no pacífica	23	3	31	14		71	47,3%
Associació il·lícita	9	2	9	23		43	28,6%
Armes, explosius i terrorisme	1	2		5	2	10	6,7%
Amenaces i coaccions	1					1	0,7%
Desordres públics	2	1	2	1		6	4%
Propaganda il·legal	5	1		11		17	11,3%
Delicte contra el cap d'Estat				1		1	0,7%
Injúries i resistència a l'autoritat	1					1	0,7%
Total	42	9	42	55	2	150	100%

La major part de delictes que consten a les 50 sentències eren el de reunió o manifestació no pacífica (47,3%), seguit pel d'associació il·lícita (28,6%). A molta distància hi ha el de propaganda il·legal (11,3%). A la resta de l'Estat, l'ordre va ser diferent: en primer lloc hi havia els delictes d'associació il·lícita (32,5%), seguits dels de propaganda il·legal (23,4%) i en tercer lloc els de reunions i manifestacions no pacífiques (13,4%). El percentatge de delictes per tinença d'armes, explosius i terrorisme a l'Estat espanyol va ser d'un 9,9%⁷ i a Sabadell, d'un 6,6%.

⁷ Juan José DEL ÁGUILA. *El TOP. La represión de la libertad (1963-1977)*, p. 236.

Un 37% de les condemnes van ser de presó menor, seguides d'un 28% d'arrest major i un 1% les de presó major. Un 28% de les persones van ser absoltes. Pel que fa a l'Estat espanyol, també la proporció major de condemnes va ser de presó menor (63%), en segon lloc la d'arrest major (27%) i, en tercer lloc, la presó major (1,6%).⁸

Presó Model. (Foto: M. Blasco).

⁸ Juan José DEL ÁGUILA. *El TOP. La represión de la libertad (1963-1977)*, p. 240.

4.9. Els advocats defensors

Molts dels advocats defensors pertanyien a despatxos laboralistes on es defensava també a treballadors represaliats. Aquests advocats estaven compromesos amb la lluita per les llibertats democràtiques.

Les persones processades residents a Sabadell van ser defensades per quaranta-quatre advocats i advocadeses.

A Sabadell va tenir un paper destacat el despatx de Toni Farrés Sabater. Ell i Jordi Oliveras Badia van defensar trenta-sis persones.

Toni Farrés havia estat també condemnat, imputat pel delictes d'associació il·lícita. La seva defensa va ser assumida per l'advocat Albert Fina Sanglas. En les primeres eleccions democràtiques del 1979, Toni Farrés serà escollit alcalde de Sabadell pel PSUC.

Toni Farrés, Jordi Oliveras Badia i Josep Solé Barbarà van defensar divuit persones cadascú d'ells; Francesc Casares Potau, setze; Albert Fina en va defensar deu; Lluís Avilés Farrés en va defensar nou; Jorge Pujol Moix, set; Urbano Esteban Pellón, sis; i Montserrat Avilés Vila, quatre. Hi va haver trenta-sis advocats més que van defensar entre una i dues causes cadascú. Únicament hi va haver quatre advocadeses.

26 de febrer de 1976. Vaga general. Arribada dels alliberats a les Pistes d'Atletisme. Sabadell. (Autor: desconegut / Arxiu Farrés).

A continuació es detallen tots els advocats⁹ que van defensar els processats de Sabadell:

Luis Avilés Farrés, Montserrat Avilés Vila, Pedro Barrigo Rosinach, Félix Ángel Bellón Muñoz, José Benet Morell, Luis Carreras Serra, Salvador Casanovas Martí, Francisco Casares Potau, Montserrat Castelló de Antonio, Ignacio Cobos López, Juan José del Águila, José B. Echave Sustaeta Peciña, José Mª Escribano Sacristán, Miguel Esteban Llorente, Urbano Esteban Pellón, Antonio Farrés Sabater, Antonio Fernández Alonso, Miguel Fenech Navarro, Alberto Fina Sanglas, José García Calvelo, Jesús Miguel García Varela, Augusto Gil Matamala, Carlos González Piqué, Rodolfo Guerra Fontana, Eduardo Jiménez Calzada, Luis Kravel Vidal, Enrique Leira Almirall, Luis Llata Duque, Mariano Medina Crespo, José Mª Monté Spa, Mariano Navarro Martorell, Jorge Oliveras Badia, Magda Oranich Solagran, Carlos Palomino Vera, Jorge Pujol Moix, José Ricard Reñé, Luis Salvadores Verdesco, Francisco Sánchez de Ayala, José Ignacio Sanz López, Francisca Sauquillo Pérez del Arco, José Solé Barbará, Carlos Torres Pérez, Pedro María Usera Blanco, Diego Yeste Garrido.

Juan José del Águila: d'advocat defensor a condemnat

Un fet poc conegut és el de l'advocat Juan José del Águila, que va passar de defensor a condemnat. Del Águila va ser designat per defensar davant del TOP, en el torn d'ofici, dues processades veïnes de Sabadell que van ser detingudes el 27 d'abril de 1971 quan estaven fent pintades a favor de l'1 de maig, de CCOO i l'Oposició Sindical Obrera (OSO) i acusades de delictes de desordres públics.

El magistrat Ramón Sáez Valcárcel, membre del Tribunal Constitucional, explica en l'article "Abogados y jueces en la dictadura"¹⁰ a través de les actes del judici els fets que van passar i que a continuació resumim:

L'acta del jutjat de Orden Público recull l'incident que l'advocat del Águila té amb el Tribunal en la defensa de les dues detingudes, que es trobaven en rebel·lia. Els incidents comencen amb la denúncia que fa aquest advocat de l'actuació de la policia. L'acta diu el següent: "[...] **habiendo emprendido ambas la huida al darles el alto, los funcionarios de policía intervinientes, lo que obligó a uno de ellos a disparar su pistola, originándole lesiones leves en una pierna**".

⁹ Els noms estan escrits tal com consten en les sentències.

¹⁰ Ramón Sáez Valcárcel. "Abogados y jueces en la dictadura". *Revista Juezas y Jueces para la Democracia*, desembre 2019, p. 133.

L'advocat del Àguila, en el seu escrit de defensa de les processades, diu el següent: ***“Hay que resaltar, respetuosamente, pero con toda energía que nos encontramos una vez más ante el hecho grave y que pudo llegar a ser trágico, como en otras recientes ocasiones ha ocurrido, de que un miembro de la policía armada, ante ocasiones que no originan ningún peligro para las personas o instituciones, ni tan siquiera para el orden público, utilizan tan a la ligera sus armas reglamentarias ‘dando tiros al aire’ cuya trayectoria, que no se sabe por qué extrañas leyes de gravedad, terminan dando e hiriendo a las personas”.***

Aquesta denúncia de la defensa va resultar intolerable per al Tribunal, que va iniciar un tortuós itinerari de persecució al lletrat del Àguila. En primer lloc el Tribunal va portar el cas a un Jutjat Militar que no va veure motius per processar-lo. Després portà el cas al Jutjat d'Instrucció núm. 4 de Madrid, que el va absoldre. I, finalment, el fiscal del TOP va presentar una querella als Jutjats de Madrid i l'Audiència Provincial el condemna per desobediència a un mes i un dia d'arrest i a una multa de 5.000 pessetes.

El 24 de setembre de 1972 Juan José del Àguila va ingressar a la presó de Carabanchel per complir la pena. L'any 1969 ja havia estat condemnat pel TOP per un delicte de propaganda il·legal a un any de presó.

En la sentència de les dues processades residents a Sabadell no consta que, a una d'elles, li van disparar un tret a la cama.

5. Resum d'onze sentències

Hem cregut important mostrar algunes sentències, per dos motius: per explicar el context en què van tenir lloc les detencions i per veure el vocabulari que utilitzava la policia per descriure els fets des del seu punt de vista. Algunes frases literals de la descripció dels fets són un bon exemple de la demagògia que utilitzava el TOP per a la defensa del règim, lluny dels més elementals fonaments jurídics de qualsevol tribunal en un estat de dret.

Començarem amb la primera sentència, de l'any 1964, i acabarem amb la darrera del 1976.

Un bloc central el formen quatre sentències contra membres de les CCOO els anys 1966 i 1967. El sindicat va jugar un paper fonamental en la lluita pels drets socials i polítics a la nostra ciutat i va ser el més reprimit quant a nombre de condemnes.

S'incorporen sentències que recullen detencions per mobilitzacions de denúncia pel procés de Burgos o pel brutal assassinat del treballador de la tèrmica de Sant Adrià del Besòs. També algunes contra militants de partits polítics que van ser especialment perseguits: PSUC-JJCC o PCE (m-l).

La vaga d'autobusos del 1964

El 2 de maig de 1964 es va produir, com a conseqüència de la pujada del preu del bitllet, un boicot als autobusos a la nostra ciutat. La convocatòria feta a través de fulls volants distribuïts als barris va ser àmpliament seguida pels usuaris del transport públic, que majoritàriament eren treballadors.

En aquesta protesta es van produir més detencions, però només van ser processades dues persones que van ser absoltes tot i que van estar en presó preventiva. Aquest va ser el primer judici del TOP contra persones de Sabadell.

La protesta per l'increment del preu dels bitllets dels autobusos es pot considerar un precedent de les lluites populars als barris. Militants del (FOC), membres del moviment catòlic de l'HOAC i de la JOC, així com militants del PSUC, van impulsar-la.

A la sentència llegim:

Que los procesados en esta causa [...] a las once horas del día dos de mayo de mil novecientos sesenta y cuatro en el paso a nivel de La Concordia, de la Ciudad de Sabadell; para protestar contra un anunciado aumento de tarifas de transportes urbanos y hacer causa común con unas mujeres que igualmente exteriorizaban su descontento por la expresada subida de precios, profirieron frases airadas contra los ocupantes de un autobús de los de servicio público, llamándoles gamberros y diciendo además al conductor, que iban a pincharles las gomas del coche, al instante fueron detenidos.

Les detencions de militants del PCE (m-l) de desembre del 1964

Una detenció massiva, efectuada el desembre del 1964, és la dels militants del recentment constituït Partido Comunista de España (m-l). Aquest partit va néixer com una escissió del PCE-PSUC, juntament amb militants de Vanguardia Obrera.

En la sentència hi ha processades set persones de Sabadell per associació il·lícita, una d'elles, també, per propaganda il·legal. Van ser condemnades a presó entre un i dos anys, excepte tres que van ser absoltes.

Aquesta no va ser l'única sentència del TOP contra el PCE (m-l) de Sabadell, partit que va ser un dels més represaliats.

A la sentència llegim:

[...] suministraron a miembros y simpatizantes del Partido Comunista, orientación china, obras de Marx, Lenin y Engels, ejemplares del órgano de la "Oposición Revolucionaria del Partido Comunista de España" La Chispa y Mundo Obrero [...] y dos octavillas intitoladas "Franco prepara un nuevo crimen", en catalán, hallados en un pozo de la finca de su trabajo, números de los que dio a conocer a una o varias personas; las repetidas publicaciones propugnan el derrocamiento, por la fuerza, de la estructura estatal vigente de la Nación; la Chispa del mes de junio de mil novecientos sesenta y cuatro contiene el siguiente texto: "a la lucha contra el gobierno Franquista de Generales, Financieros y Terratenientes", "abajo el Gobierno Franquista", "Por la Libertad y el Socialismo en nuestra Patria [...].

La detenció de la Coordinadora de Comissions Obreres de Sabadell el desembre del 1966

L'assemblea fundacional de les Comissions Obreres de Sabadell té lloc el 23 d'octubre de 1966 a la font de Can Rull. Immediatament després aquesta organització inicia un seguit d'assemblees als Salesians que consoliden un ràpid creixement de les CCOO de Sabadell.

El desembre del 1966 es produeixen un seguit de detencions, tant a Sabadell com a Barcelona, de membres de la Coordinadora Local de CCOO de Sabadell i de la direcció de Catalunya. Es van detenir i processar vuit persones per associació il·lícita, sis de les quals eren de Sabadell. Les dues persones de Barcelona eren els dirigents de CCOO de Catalunya Àngel Rozas, del PSUC, i Tomás Chicharro, del FOC.¹¹

Tots van patir presó preventiva i van ser condemnats per associació il·lícita entre sis mesos i un any a presó menor menys el que era menor d'edat, a qui van condemnar a una multa.

A la sentència llegim:

Que los procesados [...] se integraron en Sabadell (Barcelona), como afiliados, a partir del mes de enero de mil novecientos sesenta y seis, en las Comisiones Obreras de dicha localidad, celebrando frecuentes reuniones, captando adeptos, asistiendo a Asambleas, hasta que en el mes de diciembre de mil novecientos sesenta y seis, formaron la Comisión Coordinadora los residentes en Sabadell, encargada de enlazar con las Comisiones Obreras de Barcelona [...].

“La batalla de San Bernardo” del 1r de Maig de 1967

El Primer de Maig de 1967, convocat per CCOO, es converteix en un dels enfrontaments més virulents amb la policia, quan uns obrers que insistien a manifestar-se per commemorar aquesta data xoquen amb la policia que els ho volia impedir.

---

¹¹ Andreu Castells. *Informe de l'oposició*, vol. 6. “El Franquisme i l'oposició sabadellenca 1939-1976”. Edicions Riutort, p. 28.30 i 28.31.

La multitudinària concentració que va tenir lloc a Sant Julià d'Altura i posterior manifestació per l'avinguda de Matadepera, on es van produir els enfrontaments amb la policia, és coneguda com "la batalla de San Bernardo".

Aspecte exterior de l'església de Ca n'Oriac durant una assemblea dels vagues. Vaga del metall. Sabadell, setembre- octubre de 1976. (Autor: Andreu Segura/ AHS).

Els manifestants, fugint de les càrregues policials, van anar cap a l'església de Ca n'Oriac on es van refugiar. Al dia següent, la policia els va desallotjar amb l'autorització de la diòcesi.

Va ser una de les mobilitzacions amb més repercussió a la ciutat. Varen ser processades pel TOP dinou persones acusades de manifestació no pacífica, amb condemnes des dels sis mesos i un dia fins als quatre anys, dos mesos i un dia de presó menor. Entre elles hi havia tres capellans que hi van tenir un protagonisme destacat i que van complir condemna a Zamora, lloc reservat per a religiosos.

Cinc dels processats van ser jutjats prèviament per un tribunal militar per un delictes d'insults contra les forces armades pels fets de "la batalla de San Bernardo". Posteriorment els va processar el TOP. A dos d'ells, aquest tribunal els va dictar una condemna superior a la que els havia imposat el tribunal militar.

A la sentència llegim:

[...] avistada dicha masa humana por la policía urbana de la citada Ciudad cuando se hallaba en las proximidades de la barriada de Can Oriach, aquella pasó aviso a la Policía Armada que se personó inmediatamente, sobre las 18.40 horas, en dicho lugar, a la altura del paso a nivel de la mencionada carretera, procediendo el oficial que la mandaba a requerir al grupo, mediante el oportuno toque largo de silbato y adecuado ademán, para que se disolviera [...] momento en el que una persona no identificada del mencionado grupo, se gritó: “Esto no es lo convenido”, lo que dio lugar a que dicha masa humana adoptara una postura, cerrando filas sobre él, de abierta hostilidad, con lanzamiento de piedras contra las fuerzas del orden, las cuales tuvieron que cargar, siendo agredidas con palos y por cuyos hechos concretos, han sido enjuiciados [...].

[...] los sacerdotes procesados [...] procediendo el último de los nombrados a dar lectura de un escrito intitulado “carta abierta al mundo del Trabajo y a sus fuerzas” que, suscrito por determinados sacerdotes de las diócesis catalanas, en número de 200 ejemplares, había llevado el segundo de los designados, realizando los tres, a continuación, su reparto entre los asistentes [...].

Concentració de CCOO al bosc dels Merinals el 1967

El 19 de febrer de 1967, al bosc dels Merinals té lloc una concentració, convocada per CCOO, de més de cent persones. La força pública es va assabentar de la trobada i va pretendre dissoldre-la. Els assistents s'hi van oposar i hi va haver detinguts. Cinc persones van ser condemnades entre tres i sis mesos i un dia de presó menor.

A la sentència llegim:

[...] el objeto fundamental de la concentración era cambiar impresiones y recibir instrucciones los concentrados de la aludida entidad clandestina, sobre los problemas laborales pendientes, postura ante la Ley de Seguridad Social y oposición decidida y rotunda a las soluciones que emanaran de las autoridades competentes sobre tales temas. Para dicha concentración se carecía, en absoluto de toda clase de autorización gubernativa, ni ministerial. Noticiosa la fuerza pública de la misma, así como de su entidad

y envergadura, pretendió disolverla, oponiéndose los reunidos, quienes en masa pretendieron ser conducidos a la comisaria, produciéndose tal perturbación del orden que la autoridad gubernativa tuvo que desistir de toda actuación momentánea, para proceder posteriormente a la detención de los procesados.

La caiguda de Guadahortuna del 19 de març de 1967

Un mes després dels fets dels Merinals, es torna a produir una nova detenció de dotze membres de CC OO en una reunió que va tenir lloc al bosc de Can Deu. Tots dotze treballadors detinguts eren persones que havien immigrat des del sud: deu provenien d'Andalusia i les altres dues de Múrcia. Aquest fet és significatiu del que suposava la immigració obrera, un fenomen en què milers de persones es van traslladar del camp als grans nuclis urbans en busca de feina i millors oportunitats. A més, també indica el protagonisme d'aquests nous treballadors –“els altres catalans”, en expressió de Paco Candel– en l'organització i vertebració d'un nou sindicalisme. CC OO era l'expressió d'un nou moviment obrer, arrelat als centres de treball, que combinava la lluita per unes millors condicions de treball amb les reivindicacions polítiques, entre elles, també les llibertats nacionals de Catalunya.

Es dona el fet sorprenent que, de les dotze persones detingudes aquell dia, quatre havien nascut a Guadahortuna, una petita població de menys de dos mil habitants situada a la província de Granada, per això parlem de la “caiguda de Guadahortuna”. Tots dotze van ser condemnats a tres mesos d'arrest major, acusats del delicte de “reunió no pacífica”.

A la sentència llegim:

Han venido reuniéndose en varias ocasiones [...] mediante convocatorias de las llamadas comisiones obreras, entidad declarada ilegal [...] en distintos puntos de Sabadell, [...] hasta que el diecinueve de marzo de dicho año, concurren a otra más, convocada por la misma organización en un bosque sito a unos dos kilómetros de Sabadell, siendo sorprendidos por agentes de la autoridad, cuando se encontraban agrupados en número de más de cuarenta, sin que tampoco precediera la autorización correspondiente.

L'11 de Setembre de 1968

La nit del 10 de setembre de 1968 es produeix la detenció de cinc militants de les JCC i del PSUC per la col·locació de sis banderes: tres amb la falç i el martell i tres de Catalunya. A tots se'ls acusa d'associació il·lícita i, a més, a tres d'ells per propagada il·legal.

Aquesta és l'única sentència relacionada amb un 11 de Setembre.

És significativa la presència d'una nova militància política i social antifranquista vinculada al PSUC que lluitava tant per les llibertats polítiques i socials com per la recuperació nacional de Catalunya.

Els detinguts van ser condemnats tots a presó menor, entre sis mesos i un dia i un any i sis mesos.

A la sentència llegim:

[...] colocaron, en la madrugada del 11 de septiembre, seis banderas, confeccionadas por [...] tres rojas con la hoz y el martillo y otras tres con colores segregacionistas catalanes, en la barriada de Can Rull de Sabadell, en una casa de pisos en construcción y en lugares muy visibles de la misma [...].

Procés de Burgos 1970

El dia 12 de desembre de 1970, un grup nombrós de persones es van concentrar en solidaritat amb els processats en el consell de guerra de Burgos al carrer Martí Trias de Sabadell. Sis persones van ser detingudes i processades.

Van ser condemnats pel delictes de manifestació no pacífica a tres mesos d'arrest major.

A la sentència llegim:

[...] alterando la normalidad callejera y lanzándose gritos no precisados de protesta por el Consejo de Guerra a celebrar en Burgos por aquellas fechas, difundándose hojas encabezadas así: “[...] solidaridad con el pueblo vasco y contra el Consejo de Guerra de Burgos”, pintándose en el suelo “Juicio ETA no, Estado de Excepción no”, e izándose una pancarta con idénticos textos.

Les detencions de membres de les Joventuts Comunistes (JCC) a la Salut el setembre del 1972

En aquesta sentència s'acusa set joves del barri de Poblenou de Sabadell de pertànyer a les Joventuts Comunistes de Catalunya. Van ser detinguts a la Salut a finals del setembre del 1972.

Les Joventuts Comunistes van ser, entre la joventut de Sabadell, l'organització política més activa. Totes les persones detingudes van ser condemnades per associació il·lícita, cinc d'elles a sis mesos i un dia de presó menor, una d'elles a nou mesos i dinou dies de presó menor i una altra a una multa de vint mil pessetes, per ser menor d'edat en el moment de la detenció.

A la sentència llegim:

[...] se integraron en la organización intitulada “Juventudes Comunistas, dependientes del denominado Partido Socialista Unificado de Cataluña, ente que pretende la mutación de la actual estructura constitucional del estado español y para su logro propugna el uso de la fuerza, conociendo dicho objetivo y la naturaleza de sus métodos de actuación, siendo encuadrados en el grupo del Barrio Nuevo de la mencionada localidad [...].

Mobilització de protesta davant la mort d'un treballador de la central tèrmica del Besòs l'abril del 1973

Manuel Fernández Márquez, un obrer de la construcció de la central tèrmica del Besòs de FECSA, va ser mort a trets per les forces de seguretat durant la vaga del 3 d'abril de 1973.

El dia 11 d'abril de 1973, a la ciutat de Sabadell s'organitzen actes de protesta i en un d'aquest són detingudes set persones acusades d'una manifestació no pacífica que va iniciar-se a l'església de la Puríssima i va anar pujant per la Via Massagüé.

Totes van ser condemnades per un delictes de manifestació no pacífica: sis d'elles a quatre mesos d'arrest major i una d'elles, que era menor d'edat, a una multa de cinc mil pessetes. Però de les set persones n'hi ha una a qui, a més del delictes de manifestació no pacífica, van acusar d'un delictes de propaganda il·legal, aplicant-li una altra pena més de sis mesos i un dia i una multa de deu mil pessetes.

A la sentència llegim:

[...] aglutinados por la Vía Masagué hasta la calle del Horno, lanzando octavillas a las que después se aludirá en su deambular y profiriendo gritos de “Dictadura asesina” “Libertad”. Del expresado grupo formaron parte en todo el recorrido los procesados [...].

Militant de la CNT, juny del 1976

Darrera sentència del TOP contra una persona de Sabadell. El setembre del 1975 acusen d'associació il·lícita i tinença il·lícita d'armes un membre de la CNT a qui condemnen a deu anys de presó en total. Aquesta és la condemna més alta que dicta el TOP contra persones vinculades a la lluita antifranquista a Sabadell. A l'acusat, el condemnen a tres anys per associació il·lícita i a set anys pel delictes de “depósito de armas de guerra”.

A la sentència llegim:

[...] que al procesado [...] le fueron ocupadas por las fuerzas del orden en el registro efectuado en su domicilio el día cuatro de septiembre de mil novecientos setenta y cinco, tres metralletas marca Stein, once cargadores y abundante munición de 9 mm Parabellum, que el encausado guardaba desmontadas, engrasadas y envueltas para su mayor conservación, en un escondite fabricado al efecto y disimulada en el techo de una habitación de su vivienda [...].

6. La lluita per l'amnistia i la dissolució del TOP

La lluita per la llibertat dels presos polítics i per l'amnistia serà un dels objectius més potents de l'oposició antifranquista. A partir del 1970, amb el consell de guerra de Burgos, les mobilitzacions a favor de l'amnistia es generalitzaran, però no podran aturar les últimes execucions del franquisme: la de Puig Antich el 1974 i la dels militants d'ETA i del FRAP el 1975.

L'Assemblea de Catalunya creada el novembre del 1971, que va articular de manera unitària l'oposició democràtica de Catalunya, tindrà també com una de les seves prioritats la lluita per l'amnistia. La detenció dels cent tretze l'octubre del 1973 va suposar un impuls a la seva popularitat i va aconseguir una gran solidaritat, convertint l'Assemblea de Catalunya en el major organisme unitari de mobilització ciutadana entorn del programa "Llibertat, Amnistia i Estatut d'Autonomia".

Aquest increment de les mobilitzacions polítiques unitàries es va traduir en la creació d'assemblees locals. L'Assemblea Democràtica de Sabadell es va constituir l'octubre del 1974. Poques setmanes abans tenia lloc la detenció de seixanta-set membres de la Comissió Permanent de l'Assemblea de Catalunya. Aquestes detencions van contribuir a la reivindicació de l'amnistia a través de recollides de firmes i manifestacions.

Després de la mort de Franco, les grans manifestacions per l'amnistia celebrades a Barcelona els dies 1 i 8 de febrer de 1976 van ser fortament reprimides en una desproporcionada actuació policial que va posar de manifest la debilitat del règim. Ja només tenia la força com a única via per silenciar les reivindicacions democràtiques.

A Sabadell, a partir del 1975, es dona una situació de conflicte generalitzat: lluites en el metall, a l'ensenyament, la construcció, reivindicacions veïnals... A aquestes mobilitzacions, s'hi afegeix l'exigència per l'amnistia. De manera unitària, a través de la recollida de signatures i manifestos, es demana a l'Ajuntament un posicionament a favor de l'amnistia. La resposta per part de les autoritats va ser, una vegada més, la repressió. L'actuació de la policia va ser especialment desmesurada amb les càrregues contra la manifestació d'ensenyants, en què van resultar ferits nens. Posteriorment, en una manifestació al passeig Manresa la policia carrega de manera desproporcionada i això provoca greus ferides al secretari del comitè d'empresa d'Unitat Hermètica, Manuel Rodríguez Arcos,¹² i al professor David Wilson,¹³ que

¹² *Revista Can Oriach*, gener-febrer 1976, p. 11.

¹³ Andreu Castells, *Informe de l'oposició*, vol. 6, pàg. 29.58. "El Franquisme i l'oposició sabadellenca 1939-1976".

morirà amb posterioritat a conseqüència d'un impacte de material antidisturbis mentre seguia la manifestació des de la finestra de l'acadèmia. Aquest procés culminarà amb la Vaga General Política del 1976, que s'acabarà amb la llibertat dels 11 detinguts i que va suposar, a la pràctica, la caiguda de l'alcalde Burrull.¹⁴

Després de l'insuficient decret llei d'amnistia del juliol del 1976, del Govern Suárez, les mobilitzacions van continuar ja que nombrosos presos polítics seguien a les presons. Per això les primeres Corts democràtiques sorgides de les eleccions del juny del 1977 van aprovar, uns mesos més tard, la Llei d'Amnistia Política que també incloïa l'amnistia laboral.

Anteriorment, una gran conquesta política havia estat la dissolució del Tribunal de Orden Público (TOP) el 4 de gener de 1977.

11 de setembre de 1977. Grup de l'Associació de Veïns de Gràcia anant a buscar el tren per participar en la Diada a Sant Boi de Llobregat, al seu pas pel carrer de l'Horta Novella de Sabadell. (Autor: Esteve Deu Baigual).

¹⁴ Xavier Domènec Sampere. *Quan el carrer va deixar de ser seu. Moviment obrer, societat civil i canvi polític (1966-1976)*. Biblioteca Serra d'Or. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 296-97.

7. La memòria històrica

Se empieza por el olvido y se termina en la indiferencia.

José Saramago

És ben cert que la Llei d'Amnistia de l'any 1977, una demanda impulsada per les forces democràtiques, no va anar acompanyada d'una acció per preservar la memòria històrica i el reconeixement de les persones que van patir la repressió del franquisme. Es va obrir la via a la democràcia però també a l'oblit i la desmemòria.

Així ho reconeixia Tomás y Valiente, jurista demòcrata que va presidir el Tribunal Constitucional (1986-1992), tres anys abans del seu assassinat per ETA: "Hem fet la transició a la democràcia sobre la frontissa d'una reforma cimentada en el silenci i la ruptura de l'espiral de la venjança. Calia fer-ho. Però del silenci a l'oblit i la ignorància tan sols hi ha dues passes, i això seria molt perniciós".

Actualment s'està debatent al Congrés dels Diputats un projecte de Llei de Memòria Democràtica. És cert que arribem tard i arrosseguem un dèficit democràtic, però ara tenim una gran oportunitat per esmenar-ho i superar les limitacions i insuficiències de la Llei de Memòria Històrica del 2007. L'actual projecte de Llei en tràmit parlamentari constitueix un avenç innegable, un bon punt de partida que recull moltes de les demandes formulades pel moviment memorialista durant dècades. No serà fàcil per la resistència dels partits de la dreta espanyola.

La memòria històrica, la memòria democràtica, no és innòcua. Per això és fonamental que arribi a les escoles, a les futures generacions. En aquest sentit, cal garantir amb la comunitat educativa el tractament curricular de la història i la memòria democràtica. Necessitem una veritable Llei per fomentar, promoure i garantir en el conjunt de la ciutadania el coneixement de la història i la lluita per les llibertats democràtiques. També per blindar les lleis autonòmiques de memòria històrica vigents i les que s'estan revisant, actualitzant els seus objectius, com és el cas de Catalunya.

Aquest treball sobre la repressió del TOP, una pàgina més de la memòria col·lectiva, vol ser un reconeixement a tots els sabadellencs i sabadellenques que van lluitar per les llibertats i els drets socials i van patir la repressió franquista.

Relació de persones residents a Sabadell processades pel TOP¹⁵

A

Abellán Rovira, Julián
Aguilar Morillo, Francisco
Aguilar Rivas, Romualdo
Alegría García, José
Arcas Calderón, Modesto
Armenteras y Argemí, Juan
Lorenzo

B

Barbará Guiu, Emilio
Bonill Martínez, Juan Francisco
Bravo Álvarez, José
Bravo Gutiérrez, Santos
Busqué Barceló, Jaime

C

Caballero Segovia, José Antonio
Carmona Amador, Sebastián
Carmona Ortega, Pablo
Castillo López, Serafín
Cerdán Albarracín, Antonio
Cobos Illescas, Miguel
Colomer Graner, María
Montserrat
Cortés Coronas, Antonio
Costa-Jussá Relat, Andrea
Avelina
Creus Virgili, Antonio
Custodio Fitó, María Nuria

D

Dalmau Pons, María Gloria
Durán Puig, Eduardo

E

Echevarría Ruiz, Pedro
Escuaín Clavel, David
Espinosa Palomas, Juan A.

F

Farrés Quesada, José
Farrés Sabater, Antonio
Farrés Sabater, Jorge
Fernández Andreu, José
Fernández Jaime, Juan Antonio
Fernández Jiménez, José
Fernández Jiménez, Ramón
Fernández Navarro, Manuel
Fernández Pérez, Ginés
Ferrer Vivó, Domingo
Forasté Giravent, Mª Gloria
Fornés Gili, Eduardo

G

Gálvez Medina, Leonor
García Coronado, Agustín
García del Corral, Martiniano
García Fernández, Eugenio
García García, Manuel
García Lorite, Francisca
Garrido Cunill, José

¹⁵ Noms escrits tal com apareixen en el llibre de Juan José DEL ÁGUILA. *EI TOP. La represión de la libertad (1963-1977)*, segona edició ampliada.

Gil Ramos, María Rosa
Giménez Giménez, Miguel
Giménez Giménez, Pascual
González Merino, Juan
González Novillo, Luis
Guil López, José
Guillén Repiso, María Dolores

H

Hernández, Juan Diego
Hernández García, Emilia
Huertas Balsalobre, Encarnación

I

Iglesias Romeo, Vicente
Jiménez Gómez, Francisco
Justicia Robles, Juan

L

Lanzo Guijarro, Pedro
Lara Aranda, José
Llorente Vázquez, Francisco
López Amorós, Juan
López Jaén, Juan
López López, Víctor
Lozano Rodríguez, Francisco
Lucas Sánchez, Roque

M

Maciá Tort, Juan
Martín Gómez, Maximiliano
Martínez Cañadas, Francisco
Martínez Córdoba, Antonio
Manuel
Martínez Delgado, Antonio
Martínez Fernández, Vicente
Martínez Ojeda, Andrés
Martínez Rodríguez, Manuel

Martos Amores, Manuel
Masagué Torné, Esteban
Miravete Almela, Jesualdo
Monforte Gil, Luis
Montenegro Borrego, Juan
Montes Bonilla, José
Moraleta Martínez, José
Morante Marín, Manuel
Morante Soler, Emilio
Muñoz Hernández, Manuel
Muñoz Llamas, Jesús
Muñoz Rueda, Ramón

N

Nájera Ortega, Isabel
Navas Ríos, Ana

O

Ocaña Valverde, Rafael
Orobitg Carné, Norberto
Orta Rodríguez, Luis

P

Padrós Enamorado, Jaime
Pardo Sánchez, Pedro
Pérez Sánchez, José
Prados Aguilar, Carmen

Q

Quesada Gallardo, Francisco

R

Ramírez Zamora, Plácido
Ramoneda Molins, Antonio
Ramos Pérez, Antonio
Rey Burguillos, Antonio
Roda Baños, Francisco
Rojas Arroyo, Rafael

Romeu Sendrós, Jorge
Rovira Rovira, Soledad
Rubio Benito, María del Carmen
Ruiz Castells, Mª Rosa
Ruiz Millán, Andrés

S

Sánchez Alemany, José
Sánchez Alemany, Vicente
Sánchez Castejón, Josefa
Sánchez Marín, Manuel
Sánchez Porcel, Juan
Sánchez Ramos, Celestino
Andrés
Sánchez Vilches, Francisco José
Santiveri Villuendas, Antonio
Soto Alias, Rogelio

T

Tanco Torrado, Manuel

U

Uribe Sánchez, Andrés

V

Vaillo Inglés, Joaquín
Valdivieso Álvarez, Juan Ignacio
Valdivieso Álvarez, José Luis
Valle Moreno, Manuel
Vargas Cortés, Manuel
Vázquez Rey, Jerónimo
Vázquez Rey, María del Carmen
Vera Gómez, Juan
Vila Tintoré, Andrés María
Viladomat Masllovet, José
Vilas Grau, Pedro
Vizueté Hernández, Antonio
Vizueté Hernández, Emilio

Z

Zamoro Tejada, Joaquín
Zapata Pérez, Juan

► 1976. Manifestació a Sabadell
durant la Vaga General del
1976 al carrer de Lacy.
(Autor desconegut / AHS).

FUNDACIÓ
BOSCH I CARDELLACH

vallès occidental - catalunya central

Amb el suport de:

Diputació
Barcelona

fundació
cipriano garcia

Ajuntament
de Sabadell